

1894

491.99-8

9-20

ყაბაძე

რ. ა. მ.

~~0194~~ 10/20/38
0194 5/1/39

19.03.2013

Հայրազյան 2.

8011

491.99-8

9-20

70

1005-11

Կ

428

251-ԳԱ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ր Ա Ն

ՀԱՅԵՐԵՆ ԼԵՋՈՒԻ.

ԽՐԻՄՈՒ ԵՒ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Գ Ր Ե Ց

Յ. Գ Ա Լ Ս Տ Ե Ա Ն.

ԵՐՐՈՐԴ ՏԻՊ.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ.

Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ա. ԶԱՄԻՆԵԱՆ ԵՒ Վ. ԳԻՐԼԵԱՆ.

1894.

1002
8975

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

2301

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

Տ Մ Գ Մ Ց Գ Վ Պ Տ Գ

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

Дозволено цензурою. 8 Апрѣля 1894 г., С.-Петербургъ.

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

ՏՄԳՄՏԺԳԳՑՄ

1901

— 9 —
Հայկ — հայերի քան չիքի ինչ
:Հայերի քան չիքի ինչ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ.
—

ա, է, ի, օ, ու, ը, ո, ե, իւ.
աղ, աս.
աղ, աս, սա, օղ, եղ, ես, իւղ, ուս, աղա,
ասա, աղի, ասի, ասէ, աղու, օղի:

Եղը աղի է: — Աղը աղու է: — Սա
իւղ է: — Ես ասեղ ասի:

աղ, կաղ.
ակ, եկ, կաղ, կաս, սեկ, կէս, կող, իսկ,
եղկ, սոսկ, էսկ, ակօս, ուղուկ, կասէ:

Ուղեղը կակուղ է: — Աս օղը իսկ ոսկի
է: — Աղէկ սեկը սուղ է: Ղեկը ուղիղ է:
սա, սար.

իր, օր, ուր, իւր, սուր, արկ, երկ, որս,
օրօր, ուրուր, երես, երկիր, կօրեկ, ողորկ:

ամ, համ.

էհ, հէ, ահ, հա, ոհ, համ, մահ, հին, հոս,
հարս, հարկ, հասկ, նիրհ, տոհմ, մեհեան:

Հերու Հրահատ հաստ սահնակ մը ունէր:
Իսկուհին հարիւր հատ հուն կը հա-
մրէ: — Հունտ սերմանելու համար հողը
կը հերկեն:

նա, նազ.

եզ, զի, զիւ, զուր, զատ, մեզ, մազ, տիզ,
զարկ, կազմ, զարմ, պարզ, զիտ, զուսպ:

Եզը զօրեղ է ու հեզ: — Ղազարին
լեզուն կակազ է: — Ոզնին ու կուզը պար-
տէզը մըտան: — Զանազանը զըղեար կուզէ:

կար, կարծ.

ոճ, աճ, կիճ, ճիկ, ճար, կոճ, ճեպ, կինճ,
կարճ, ճարպ, ճանճ, մուրճ, ճըճի, կըճիճ,
ճահիճ:

Կիճը ճերմակ է: — Նոճիին ճիւղե-
րը կերերան: — Արճիճը կակուղ մետաղ
է: — Հաճարին ոճերը կը ճօճին: — Երե-

սուն կոճ ունիմ: — Ճարպը կը հալի:

աղ, շաղ.

էշ, ուշ, շիշ, նուշ, շուն, շեմ, շէն,
շերտ, միշտ, հաշմ, հեշտ, կուշտ, մաշկ,
աշուն, մաշկեակ:

Արշակ շատ մուճակ կը մաշէ: Կօշի-
կը կաշիէ կը կարեն: — Շուշանը ճեր-
մակ է: — Եղիշէին ջապիկը աղտոտ է:
— Մանուշակը անուշ հոտ ունի:

այ, այս.

այ, այտ, այլ, այր, հայ, հայս, պայտ,
սայլ, սայր, կայմ, մայիս, միայն, ունայն:

Ես ունիմ հայր եւ մայր: — Այս ոս-
տայնը լայն է: — Այն տեղը ամայի է:
— Այրի կինը մեզի հայելի պիտի ու-
ղարկէ: — Այսօր երկայն երկայն օայլեր
կային շուկան:

ատ, վատ.

ով, սով, հով, վայ, վատ, վէմ, վէճ, վեր,
վար, վուշ, վարմ, վարկ, վանկ, վաշտ,
վերտ:

Վըտակը վըճիտ է: — Վարագը վայրի
անասուն է: — Մովսէսին կովը վըտիտ
է: — Երիվարը վիզը տընկել կըվազէ:
— Արսէն վաղը վարսակ պիտի սերմանէ:

ակ, ծակ.

օծ, ած, ծակ, ծեծ, ծուծ, ծեր, ծով,
կայծ, ործ, կեղծ, զերծ, պիղծ, ծունկ,
պիծակ:

Մոծակը արիւն կըծըծէ: — Այս ծովը
ծանծաղ է: — Ծեր այծը ծաղիկներուն
ծիղերը կըկըրծէ: — Ծերօնը Ծառուկին
ծոծրակը կըծեծէ ծանըր կըծիկով:

օղ, քօղ.

քար, տաք, քուն, շուք, ելք, ոտք,
քայլ, մեղք, միտք, քամի, ինքը, երկինք,
կուրծք, պարտք, շնորհք:

Մեր քաղաքը մաքուր է: — Մենք
քիմք ունինք ճաշակելու համար: — Այս
կոնքին երեք ըուբլի տուինք: — Քօշը

մօրուքը տընկած կըքայլէ:

ամ, ժամ.

իժ, ուժ, կուժ, ժամ, ժիր, ժանկ, շարժ,
աժան, օժիտ, ուժեղ, պատիժ, ժանիք,
արժէք, այժմ, նաժիշտ:

Իժը սողուն է: — Ժամը ժամանակի
մաս է: — Այս կովը վատուժ է: — Կուժը
հեղուկներու աման է: — Վարժապետը
կըժըպտի:

ան, թան.

թի, ութ, թան, թաթ, լաթ, թել,
թուղ, մութ, քիթ, կոթ, մորթ, շանթ,
կարթ, շուրթ, եթէ, թիթեղ:

Արծաթը երկաթէն թանկ է: — Եօթը
թերթ թուղթ պէտք է Հեթումին: —
Կաթը շիթ շիթ կըկաթի անօթէն: —
Թըրթուր շատ կար վանքին պարտեղը:

աղ, խաղ.

օխ, ախ, ոխ, վախ, մուխ, խաղ, խոտ,

սոխ, թուխ, խայտ, լախտ, խօսք, խունկ,
խազմ:

Խակ խաղողին ազոխ կասեն: — Խեղճ
խոսրովը խիստ վախկոտ է: — Աշխէն,
խումածիկ կըխաղամս հետըս: — Ճաշին
կերանք խաշու, խաշ ու խորոված:

ուշ, փուշ:

ափ, եփ, թեփ, տուփ, փիղ, փակ, փոր,
փուշ, փոշի, ափսէ, փիլոն, փեթակ,
փետրուար:

Փեղկին փայտը փըտած է, պէտք է
փոխել: — Փասեանը փայլուն ու փափուկ
փետուրներ ունի: — Սոփիա, փոքըր տու-
փին խուփը փակէ:

լու, լուռ:

ուռ, եռ, առ, ծառ, թուռ, լուռ, ժայռ,
առիք, աթուռ, ամառ, կեռաս, անտառ,
ռեհան, ռամիկ, ռոճիկ, Ռոստոմ:

Կառքը առանը քաշել տուր: — Վառ-

վառէ, առ օճառը մառանը տար: — Ճը-
պուռը ուռի ծառէն հեռու կըճըռճը-
ռար: — Փառնակին վերարկուին աստա-
ռը պատռած է:

ափ, չափ:

ոչ, չէ, չու, խաչ, չափ, չար, քիչ, չիք,
պոչ, աչք, մինչ, չինչ, շունչ, չուան,
չընչին:

Այս ինչ կանչ ու ճիչ է: — Այս չա-
միչը մէկ քիչ չոր է: — Չորս փարչ չի-
րը չըծախես: — Չար Սաթինիկը կա-
նաչ թըռչունը կըչարչարէ: — Ոչխարը
խոտակեր չորքոտանի է:

այտ, յայտ:

յէ, յետ, յարկ, յայտ, յօնք, յիմար,
յատակ, յունիս, յուլիս, յունուար, յեղ-
յեղուկ, անյաղթ, վերնայարկ, Յիսուս
Յովհաննէս, Յեսու:

Յովսէփը յոպնակ քաշելէն յոքնած
է: — Այս խաչը յիշատակ է ինձի Յու-

սիկէն: — Յանկարծ յիսունի չափ յոպոպ-
ներ թըռան:

օղ, ցօղ.

ցեց, վեց, ցից, ցեխ, ցօղ, լաց, ցած,
ցանց, ցուք, քաղց, ցուրտ, քացախ, ցո-
րեկ, վաղուց, ցընցուց:

Հացը թաց է: — Թըռչունները կը-
տուց ունին: — Մըշակները ցորեն կըցա-
նեն: — Յուլ կանցընէին փողոցէն: — Կա-
ցինով ու սըղոցով փայտ կըկըտորեն:

եղ, գեղ.

էգ, մէգ, գամ, գեղ, թագ, գէշ, երգ,
գորտ, գորգ, գիրք, հոգի, գօտի, գը-
լուխ, գըլխարկ, ուընգունք, օգոստոս:

Գայլը անգուլթ գազան է: — Տիգրա-
նը գնաց ճրագ վառելու: — Գուրգէնին
մաղերը գանգուր են: — Գէօրգ, հինգ
գըրիչ տուր Գրիգորին:

աս, դաս.

օդ, դու, դա, դաս, դիր, դուռ, երդ,

դորդ, մարդ, դաշտ, ճիշդ, պինդ, սրդի,
դըգալ, դըպրոց:

Վարդը գարնան զարդ է: — Որդը
զազիր կենդանի է: — Վարդան, դանակ
տուր, դըդում կըտրեմ: — Սանդուխտ,
սանդը առ ու տաքդեղ ծեծէ: — Դատըս
գիտեմ:

ակ, բակ.

բու, բուք, բաց, բեր, բիք, երբ, որբ,
ողբ, բախտ, բուրդ, սուրբ, ուումբ, բամ-
բակ, աղբիւր, արդեամբք:

սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, դեկտեմբեր,
երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբ-
թի, հինգշաբթի, ուրբաթ, շաբաթ:

Աբէլը թըմբուկ կըզարնէ: — Ռուբէ-
նը իմ եղբայրս է: — Այս բաժակը շատ
բարակ է: — Բարի ծառը բարի պըտուղ
կըբերէ:

ան, ջան.

էջ, աջ, քաջ, ջահ, արջ, մունջ, ջերմ,

մէջք, առաջ, բըջիջ, առողջ, ականջ,
աղջիկ, բողբոջ, կտմուրջ, լանջք,
անուրջք:

Մըրջիւնը միջատ է: — Սըմբատ, ջըն-
ջոց բեր: — Ջըրհորէն ջուր քաշէ, ֆա-
ջաջ: — Նարինջին միջուկը ջըրոտ է:

ախ, ձախ.

օձ, ձու, ձի, ձագ, ձեր, իղձ, ինձ, տանձ,
բարձ, ձորձ, ձայն, խուրձ, ձըրի, ատաղձ,
արձակ, պըղինձ, հունձք:

Ջըկնորսը ձուկ կըբըռնէ: — Ջիւնը ձը-
մեռը կըլինի: — Դերձակը հանդերձին
օձիքը կըկարէ: — Փառանձեմին ձեռքը
ձեղունին կըհասնի:

նա, նաւ.

իւ, եւ, սեւ, ցաւ, հաւ, թիւ, նաւթ,
արեւ, աւել, թեթեւ, բարեւ, զաւակ,
հովիւ, ագռաւ, աղաւնի, յիրաւի:

Ղեւոնդ, կաւիճ բեր: — Դաւիթը

հիւանդ է: — Լեւոն, մէկ գաւաթ ջուր
բերես ինծի: — Արծիւները մեծ մեծ
թեւեր կունենան:

կայ.

կայ, գայ, տայ, լայ, կապայ, փեսայ, ըն-
ծայ, կաթսայ, երեխայ, ապագայ, քահա-
նայ, փոսուրայ, իմացայ, ուրախացայ:

Ժամացուցի շըղթայ գըտայ: — Արայ
խաբեբայ տըղայ է: — Ես կերայ գա-
թայ, սամնայ, հերիսայ ու կտտանայ:
— Օտայ, մէկ ծառայ յուղարկէ շուկայ,
որ գընէ բակլայ, չուխայ եւ դուլպայ:

բուն, բոյն.

ոյթ, գոյթ, լոյս, դոյն, լոյծ, ծոյլ, փոյթ,
մոյկ, արոյր, զըրոյց, պըտոյտ, պիտոյք
ողջոյն, ընկոյզ, պատրոյգ, հանգոյց:

Պարոյրին քոյրը կոյր է: — Փեղոյրը
գըլխի ծածկոյթ է: — Պաղած ջուրը
սառոյց կըգառնայ: — Տըղայք, զոյգ
զոյգ կանգնեցէք:

քէֆ, ֆէս, ֆունթ, ֆէնէր, աֆիոն, նու-
նուֆար:

Ա, ա, այբ	Ի, ի, ինի	Յ, յ, յի	Տ, տ, տին
Բ, բ, բեն	Լ, լ, լին	Ն, ն, նու	Ր, ր, րէ
Գ, գ, գիւ	Խ, խ, խէ	Շ, շ, շայ	Յ, ց, ցոյ
Դ, դ, դայ	Ծ, ծ, ծայ	Ո, ո, ո	Է, է, էին
Ե, ե, եչ	Կ, կ, կեն	Չ, չ, չայ	Փ, փ, փուր
Զ, զ, զայ	Հ, հ, հոյ	Պ, պ, պէ	Ք, ք, քէ
Է, է, է	Ձ, ձ, ձայ	Ղ, ղ, ղէ	Օ, օ, օ
Ը, ը, ըթ	Ղ, ղ, ղատ	Ռ, ռ, ռայ	Ֆ, ֆ, ֆէ
Թ, թ, թոյ	Ճ, ճ, ճէ	Ա, ս, սէ	
Ժ, ժ, ժէ	Մ, մ, մեն	Վ, վ, վեն	

Գոյ, խոյ, իմոյ, միոյ, հաճոյ, յետոյ,
վերոյ, պիտոյ, գետոյ, ծառոյ, մարդոյ,
երեկոյ, բարեբարոյ, Ռուսիոյ:

Տարւոյ, բարւոյ, գինւոյ, հոգւոյ,
որդւոյ, եկեղեցւոյ:

Յանուն հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն
Սրբոյ. ամէն:

Խոյակ, խոյօղ, ախոյեան, պիտոյից,
գոյութիւն, հոյակապ, հայհոյանք, հա-
ճոյական, բարոյական, երեկոյեան, նո-
յեմբեր:

Դգալ, կծիկ, ճմեռ, ճրագ, ջրոտ,
լման, քսակ, տնակ, փշոտ, խմոր, պտուղ,
սխալ, կտուց, թռաւ, գլուխ, զնին, շփոթ:

Հմայեակը հլուտղայ է. խրատ լսել կսիրէ:
Ծանր, մեղր, փոքր, մասն, խառն,
մանր, ծաղր, նօսր, համր, կայսր, այժմ,
գիրս, լարդ, պատկերս, տողերդ:

Արկղ, աստղ, սերմն, կարծր, սանտր,
քաղցր, բարձր, թանձր, դուտոր,
սիմինտր, ասրս, մեղրդ, արկղս, աստղդ,
սանտրս, դուտորդ:

Թրթուր, կտրել, մանեւ, կրծել, թռչուն,
յստակ, դպրոց, թմբուկ, ջրհոր, խնձոր,
մկրատ, գլխարկ, փշրանք, զմրուխտ,
հրճուանք, Տրդատ, Սմբատ:

3. Մէկտեղ եւ զատ զատ.

Եղբայրը կասէ քրոջը. «Մի կպչիր իմ հօլիս»: Քոյրը կպատասխանէ եղբորը. «Դու ալ մի դպչիր իմ խումածիկներուս»: Տղաքը կերթան կնստին մէկ-մէկ անկիւն. բայց շուտով երկուսն ալ կսկսին ձանձրանալ: Ինչո՞ւ:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. — Քանի որ ծեծը կուտէր, խնտալէն սիրտը կանցնէր: Երբոր ծեծը դադրեցաւ, ընկաւ գետին ու մեռաւ:

1, Մանկական ակնոց.

Տղան կասէ հօրը. «Հայր, ինձ ալ ակնոց գնէ. ես ալ կուզեմ քեզ պէս գիրք կարդալ: — Շատ լաւ, կպատասխանէ հայրը. ես քեզ ակնոց կգնեմ, միայն թէ մանկական ակնոց»: Եւ տղին այբբենարան կգնէ:

Ա. տղայ, այբ ասա: — Զուգեմ ասել: — Ինչո՞ւ համար: — Ետեւէն բենը կուգայ, անոր համար:

5. Անձրեւ.

Անձրեւ, անձրեւ, ցած արի,

Բուսցուր ցորեն ու գարի.

Բուսցուր ծաղիկ, կանաչ խոտ,

Աւել փոշի, մաքրէ օդ:

Անձրեւ, անձրեւ, ցած արի.

Դալդ ամենուս բարի.

6. Բողկ.

Պապին բողկ տնկեց. ջրեց, հոգաց, խնամեց. բողկը մեծցաւ աճեցաւ. պապին ալ մէկ օր սկսաւ բողկը գետնին մէջէն դուրս քաշել. քաշեց քաշեց, քաշել հանել չկրցաւ:

Պապին օգնութեան կանչեց մամին. մամին բռնեց պապիէն, պապին բողկէն. քաշեցին քաշեցին, քաշել հանել չկրցան:

Մամին օգնութեան կանչեց մանուկին. մանուկը բռնեց մամիէն, մամին պապիէն, պապին բողկէն. քաշեցին քաշեցին, քաշել հանել չկրցան:

Մանուկը օգնութեան կանչեց շունին. շունը բռնեց մանուկէն, մանուկը մա-

միէն, մամին պապիէն, պապին բողկէն.
քաշեցին քաշեցին, քաշել հանել չկրցան:

Շունը օգնութեան կանչեց կատուին.
կատուն բռնեց շունէն, շունը մանուկէն,
մանուկը մամիէն, մամին պապիէն, պա-
պին բողկէն. քաշեցին քաշեցին, քաշել
հանել չկրցան:

Կատուն օգնութեան կանչեց մուկին.
մուկը բռնեց կատուէն, կատուն շունէն,
շունը մանուկէն, մանուկը մամիէն, մա-
մին պապիէն, պապին բողկէն. քաշեցին
քաշեցին, քաշել հանել չկրցան:

Մուկը օգնութեան կանչեց մամուկին.
մամուկը բռնեց մուկէն, մուկը կատուէն,
կատուն շունէն, շունը մանուկէն, մա-
նուկը մամիէն, մամին պապիէն, պապին
բողկէն. քաշեցին քաշեցին, քաշել հա-
նել չկրցան:

Մամուկը օգնութեան կանչեց մոծա-
կին. մոծակը բռնեց մամուկէն, մամու-

կը մուկէն, մուկը կատուէն, կատուն
շունէն, շունը մանուկէն, մանուկը մա-
միէն, մամին պապիէն, պապին բողկէն.
քաշեցին քաշեցին, վերջապէս բողկը
գետնին մէջէն հանեցին. իրենք ալ զար-
նուեցան ընկան գետին:

7. Գեղացիին երազը.

Մէկ գիշեր մը գեղացին

Փիլաւ տեսաւ յերազին.

Դգալ չունէր որ ուտէր:

Ելաւ դգալ մը առաւ,

Պտուկեցաւ ու քուն եղաւ.

Մէկ մ' ալ փիլաւ չտեսաւ.

8. Արեգակ.

Արեգակը բոլորակ է: Նա կփայլի
ոսկրի պէս: Առաւօտուն արեգակը կծա-
գի, երեկոյին մայր կմտնէ: Երբ արե-
գակը կծագի, կլուսանայ ու ցերեկ
կըլլայ: Երբ մայր կմտնէ, կմթնի ու
գիշեր կդառնայ: Արեւին ծագած եւ *հայր*
մտած ժամանակները երկնքին ամպերը
կփայլին կարմիր ու գեղին գոյներով:

9. Առաւօտ.

Արեգակը ծագել է: Լուսացել է: Թռչունները արդէն զարթել են, ու կերգեն ծառերու (վերայ) մէջ: Տղաքն ու աղջիկները, գրքերուն պայուսակները ձեռքերը բռնած, ուրախ ուրախ դպրոց կերթան: Ես ալ ելնեմ. ինչ պառկել եմ: Սեղանի վրայ արդէն կեփի ~~չկա~~ ^{չկա} ~~ցիւր~~: Շուտ անեմ, երեսս լուանամ, գլուխս սանտրեմ ու զգեստներս հագնիմ. թէ չէ, դասերէս կուշանամ:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐ. — Վերը ծակ, վարը ծակ. մէջտեղը ջուր ու կրակ: — Կարճ ոտքերով բան մը կայ. ինքն անկենդան առարկայ, բայց շունչ կառնէ, շունչ կուտայ, անով սաստիկ կտաքնայ:

10. Գառնուկ.

Սիրուն անմեղ իմ գառնուկ,
Բուրդդ ճերմակ ու փափուկ,
Դաշտ վազելով ու արօտ
Կքաշես մօրդ կարօտ:
Մի լար, գառնուկ սիրական,
Փոքրիկ տղի դու նման.
Կուգայ մայրդ, հետը շատ
Կբերէ քեզ անուշ կաթ:

11. Տղայ եւ կենդանիք.

Ժամանակով փոքրիկ տղայ մը կար. Հայրը եւ մայրը նորագպրոց ուղարկեցին: Մէկ գեղեցիկ առաւօտ տղան չուզէ դպրոց երթալ, հապա խաղալ կուզէ: Մէկ մը աչքերը չորս կողմը կդարձնէ, կտեսնէ մեղու մը, որ մէկ ծաղկէն մէկալը կթռչտէր: «Մեղու, կասէ տղան, խաղա մէկ քիչ ինձ հետ: — Ոչ, կպատասխանէ մեղուն, խաղալու ժամանակ չսւնիմ. պէտք է մեղր ժողովեմ»:

Տղան մէկ քանի քայլ առաջ կերթայ, շունի մը կպատահի ու կասէ նորա. «Շնիկ, եկ խաղա մէկ քիչ հետ: — Ոչ, կպատասխանէ շունը, խաղալու ժամանակ չունիմ, պէտք է երթամ տիրոջս տունին քով պահպանութիւն անեմ, որ գող չմտնէ ներսը»:

Մէկ քիչ հեռու տղան թռչուն մը կտեսնէ, որ կտուցը խոտի կտորներ առած կտանէր, ու կասէ նորա. «Թռչուն,

եկ խաղա մէկ քիչ ինձ հետ: — Ոչ,
կպատասխանէ թռչունը, ես խաղալու
ժամանակ չունիմ. պէտք է խոտ, փետուր
եւ բուրդ ժողովեմ, որ բոյնս շինեմ»:

Յետոյ ձիին կպատահի տղան ու կա-
սէ. «Ձի, խաղա մէկ քիչ հետ: — Ոչ,
կպատասխանէ ձին, խաղալու ժամանակ
չունիմ. պէտք է երթամ գետին հեր-
կեմ, որ ցորեն ցանեն: Եթէ գետին
չհերկեմ, հոգի պիտի ցանեն ցորեն. եւ
եթէ ցորեն չցանուի, ինչ պիտի ուտեն
մարդիկ: — Ուրեմն մէկն ալ չուզէ
խաղալ, կասէ տղան մտքէն. կտեսնեմ
որ ինձ ալ աշխատել պէտք է»:

Այս կասէ, ու կելնէ մէկէն դպրոց
կերթայ:

Ա.Ռ.Ա. — Ով որ կկարդայ, նա մարդ-
կդառնայ. ով որ կխաղայ, նա միշտ
կկաղայ: — Ամեն մարդ գետին չըհեր-
կէջ քայց ամեն մարդ հաց կուտէ:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ. — Երկու անգամ կծնանի ու
մէկ անգամ կմեռնի:

12. Արեւ.

Արեւ, արեւ, արի գուրս,
Բեզ բերել ենք աչքի լոյս.
Քո քուրիկդ լուսինկան
Չամիչ բերեց մէկ աման:
Ամպը եկաւ մութ արաւ,
Չամիչն աչքերէս կորաւ:
Բաց երեսդ, արեգակ.
Մէկ բուռ չամիչ քեզ կուտանք:
Օխ, արեւին խաբեցինք,
Ամպի տակէն հանեցինք:

13. Գիշեր.

Արեգակը մայր մտել է. մթնել է:
Դուրսը մէկ ձայն ալ չըլսուիլ Ոչխար-
ներն ու կովերը արդէն տուն դարձել
են արօտատեղէն: Թուջունները քուն եղել
են: Խանութպանները խանութները
կփակեն ու տուն կերթան: Երկնքին
երեսը կերեւին լուսինն ու աստղերը:
Լուսինը լոյս կուտայ, աստղերը կպսպը-
ղան: Շուտով պէտք է հանուիլ, անկո-
ղին մտնել ու պառկիլ:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. — Մեծ գորգ ունիմ, ծալել
չըլլայ. ոսկի ունիմ, համրել չըլլայ:

14. Իմ անկողինս.

Արդէն մութ է, եւ ես յոգնած եմ:
Երթամ պառկիմ անկողինս: Անկողնի
մէջ տաք է ու փափուկ: Երբոր լուսա-
նայ, դարձեալ կենեմ տեղէս: Մենք
պէտք չէ որ երկար տտենքուն ըլլանք:
Ով որ հիւանդ է, ցերեկն ալ պառկած
պիտի կենայ անկողնի մէջ: Երբոր
կպառկինք քուն ըլլալու, աղօթք պիտի
անենք: Նոյնպէս աղօթք պիտի անենք
առաւօտուն, երբոր տեղերէս կենենք:

15. Գարնանաբեր.

Կապուտ գլխով, կանաչ ոտքով,
եւ ծաղիկ եմ անուշ հոտով:
Թէեւ տունիս փոքրիկ է ցած
Արօտներուն տակը կեցած,
Բայց իմ փունջս ամենուն տան,
Թէ ագթատի, թէ մեծատան,
Իբրեւ գարնան առաջին զարդ,
Տեսնել կարող է ամեն մարդ:
Ես եմ օիրուն գարնան գուշակ.
Իմ անունս է մանուշակ:

16. Զգեստ.

Մենք զգեստ կհագնինք, որ չմրսինք:
Ես ունիմ գդակ ու թիկնոց, բաճկոն
ու տափատ, կօշիկ ու գուլպայ: Կիրա-
կի եւ տօն օրերը ես նոր զգեստներս
կհագնիմ: Թիկնոցս գրպան ունի: Գրպա-
նիս մէջ կպահեմ թաշկինակս: Զգես-
տները ով կկարէ. դերձակը: Ով կմաշէ
ու կպատուէ զգեստները. տղաքը: Ով
կկարկտէ պատուտած զգեստներն ու
ծակած գուլպաները. սիրելի մայրիկը:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. — Թէպէտ ոտքի վերայ եմ,
բայց գլխի վար կքալեմ. թէպէտ կօշիկ
հագած եմ, սակայն բոպիկ կքալեմ:

17. Անմայր տղաք.

Դէորդ գնաց գրացիին տունը մտաւ,
եւ տեսաւ որ մէկ բան կարգին չէ:
Տղաքը կեղտոտ, զգեստները պատուտած,
գլուխները չսանտրած: Փոքրիկները
ցեխոտ յատակին վրան քաշ կուգան,

ուրիշ երկու տղայ կծեծկուին, իսկ
ամենէն մեծը հիւանդ պառկած է, եւ
նորա նայողչկայ: Գէորգ միտքը բերեց,
որ դրացիին կինը մեռած է. միտքը
եկաւ եւ իւր մայրը, վազեց գնաց տուն,
եւ մօրը վիզէն փաթթուեցաւ:

18. Այժը իրաւունք չէ.

Մինասը վազեց գնաց պարտէզ, քրոջը
ձեռքէն խլեց առաւ խումածիկը, եւ
փայտի մը վրայ հեծած, սկսաւ պար-
տիզին մէջ վազվւտել խումածիկով:
Քոյրը նստել կուլար:

Մինասին մեծ եղբայրը տնէն դուրս
վազեց, տեսաւ որ շատ զուարճալի բան
է քալցնել խումածիկը պարտիզին մէջ,
եւ Մինասին ձեռքէն խլեց առաւ
խումածիկն ու փայտէ ձին: Մինաս
գնաց հօրը գանգատելու. իսկ հայրը,
պատուհանը նստած, ամեն բան տեսել
էր: Հայրը ինչ ասաց Մինասին:

19. Աստուած.

Ով խրատեց մըջինին
Դեռինը ծակել,
Բոլոր ամառ մեծ ջանքով
Պաշար հաւաքել:
Որմէն տեսաւ, ինձ ասէք,
Փոքրիկ թռչունը,
Յարգէ, ճիւղէ եւ բուրդէ
Հիւսել իւր բոյնը:
Ո՞վ խրատեց ժիր մեղուն
Հրաշալի բանիւ
Ծաղկէն մեղր հաւաքել
Անուշ եւ ազնիւ:
Աստուած է այդ ուսուցիչ
Բարի անսահման.
Ջանացէք միշտ կատարել
Նորա սուրբ հրաման:

20 Գեղացիին առուտուրը.

Հարուստ վաճառականը գետի մը
մէջ կլուացուէր: Յանկարծ ջրին մէկ
խոր տեղն ընկաւ, եւ քիչ մնաց պիտի
խղդուէր: Ծեր գեղացի մը կանցնէր
այն տեղէն. լսեց խղդուողին ձայնը,
ջուրը նետուեցաւ, ու վաճառականին
ողջ առողջ դուրս հանեց: Վաճառականը
քաղաք հրաւիրեց նորա իւր տունը,
լաւ ճաշ մը տուեց նորա, եւ մէկ կտոր

ոսկի պարգեւեց ձիի գլխի մեծութեամբ:

Գեղացին ոսկին առած տուն կդառնար. ճանապարհին ձի ծախող մը ելաւ դիմացը՝ որ շատ մը ձիեր առջեւը ձգած կքշէր: «Բարեւ, ծերուկ. որ տեղէն կուգաս: — Քաղաքէն, հարուստ վաճառականի մը տնէն: — Վաճառականն ինչ տուեց քեզ: — Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկիի կտոր մը: — Տուր ինձ այդ ոսկին, ընտրէ առ ամենէն լաւ ձիս»: Ծերուկը ամենէն լաւ ձին առաւ. ու ճանապարհը շարունակեց:

Դիմացը եղնարած մը ելաւ, որ շատ մը եղ կքշէր առջեւէն: «Բարեւ, ծերուկ. որ տեղէն կուգաս: — Քաղաքէն, վաճառականի մը տնէն: — Վաճառականն ինչ տուեց քեզ: Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկի: — Եւ ո՞ր է ոսկին: — Այս ձիս հետ փոխեցի ոսկին: — Փոխէ ձիդ սրտիդ հաւնած եզին հետ»: Ծերուկը

ընտրեց առաւ ամենէն լաւ եզը, ու առաջ գնաց:

Դիմացը խաշնարած մը ելաւ՝ ոչ խարներու երամակ մը առջեւը ձգած: «Բարեւ, ծերուկ. որ տեղէն կուգաս: — Հարուստ վաճառականի մը տնէն, քաղաքէն: — Վաճառականն ինչ տուեց քեզ: — Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկի: Եւ ո՞ր է ոսկին: — Ձիի մը հետ փոխեցի: — Հապա ձին ո՞ր է — Եզիս հետ փոխեցի: — Տուր ինձ եզդ, ու սրտիդ հաւնած ոչխարն առ»: Գեղացին ընտրեց առաւ ամենէն լաւ ոչխարն, ու առաջ գնաց:

Դիմացը խողարած մը ելաւ՝ շատ մը խոճկորների առջեւը ձգած: «Բարեւ, ծերուկ. որ տեղէն կուգաս: — Քաղաքէն, հարուստ վաճառականի մը տնէն: — Վաճառականն ինչ տուեց քեզ: — Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկի: — Եւ ո՞ր է

ոսկին: — Ձիի մը հետ փոխեցի: — Հապա ձին ուր է: — Եզի մը հետ փոխեցի: — Հապա եզը ուր է: — Ոչխարիս հետ փոխեցի: — Ոչխարն ինձ տուր, սրտիդ հաւնած խոճկորն առ»: Գեղացին ընտրեց առաւ ամենէն լաւ խոճկորը, ու առաջ գնաց:

Դիմացը սապատաւոր փերեզակ մը ելաւ վաճառքի արկղը կռնակը զարկած: «Բարեւ, ծերուկ. որ տեղէն կուգաս: — Վաճառականի մը տնէն, քաղաքէն: — Վաճառականն ինչ տուեց քեզ: — Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկի: — Եւ ուր է ոսկին: — Ձիի մը հետ փոխեցի: — Հապա ձին ուր է: — Եզի մը հետ փոխեցի: — Հապա եզը ուր է: — Ոչխարի հետ փոխեցի: — Ոչխարն ինչ արիր: — Խոճկորիս հետ փոխեցի: — Խոճկորդ ինձ տուր, ուզած ասեղդ առ»: Գեղացին ընտրեց առաւ գեղեցիկ ասեղ մը, ու առաջ գնաց: Վերջապէս

տուն որ հասաւ, ցանկին վրայէն ցատքեց, եւ ասեղը կորուց:

Պառաւր ծերուկին դիմացը վազեց: «Ախ, հոգիս, առանց քեզ կմեռնէի ես այստեղ մենակ: Ասա նայիմ, գնացիր վաճառականին տունը: — Գնացի: — Ի՞նչ տուեց քեզ: — Ձիի գլխի մեծութեամբ ոսկի: — Եւ ուր է ոսկին: — Ձիի մը հետ փոխեցի: — Հապա ձին ուր է: — Եզի մը հետ փոխեցի: — Հապա եզը: — Ոչխարի հետ փոխեցի: — Հապա ոչխարն ինչ արիր: — Խոճկորի հետ փոխեցի: — Խոճկորն ուր է: — Խոճկորը տուի, ասեղ մը առի. կուգէի քեզ պարգեւ մը անել. բայց ցանկին վերայէն ցատքած ժամանակս, ասեղն ընկել է ծոցէս: — Ի՛հ, փառք Աստուծոյ, հոգիս, որ դու ողջ աւուղջ տուն դարձար: Երթանք կերակուր ուտենք»:

ԱՌԱՅՆՆԵՐ. — Ձրի ձինն ատամները չնային: Բաշու պոչ որ ունենար, կատա-

րեալ ձի կդառնար: Ամեն ցոլուն բան
ոսկի չէ: Ժամանակը ոսկիէն ալ թանկ է:

21. Գառնուկին լալցը.

Ինչո՞ւ կուլաս դու, գառնիկ:

Շատ ծեծ կերայ ես, մայրիկ:

Ո՞վ ծեծեց քեզ, խեղճ գառնիկ:

Մէկ ծեր պառաւ չար կնիկ:

Ինչո՞ւ ծեծեց քեզ, գառնիկ:

Կարած էի ես, մայրիկ:

Ո՞ր տեղ ծեծեց քեզ, գառնիկ:

Մէկ մեծ ծառի տակ, մայրիկ:

Ինչո՞վ ծեծեց քեզ, գառնիկ:

Գաւազանով մը, մայրիկ:

Ո՞ր տեղիդ զարկեց, գառնիկ:

Ոտիկներուս, ախ մայրիկ:

Ինչպէս լացիր դու, գառնիկ:

Մէ, մէ, մէ, մէ, մէ, մայրիկ:

22. Ուտելիք եւ ըմպելիք

Առանց սւտելիքի մարդու կմեռնէր
քաղցածութենէ, առանց ըմպելիքի
կմեռնէր ծարաւէ: Մարդիկ իրենց ու-
տելիքը կպատրաստեն բոյսերով, կեն-
դանիներու մսովը, եւ աղով: Ես կուտեմ
հաց ու գաթայ, միս ու պանիր, ապուր
ու փիլաւ, ձուկ ու հաւկիթ, լոբիա ու

սիսեռ, ձմերուկ ու սեխ, տանձ ու
խնձոր, եւ ուրիշ շատ բաներ: Ես կխը-
մեմ ջուր ու կաթ, ^{թէ} հաց ու սուրճ, գի-
նի ու գարեջուր: Ամենէն անհրաժեշտ
ուտելիքն է հացը. ամենէն անհրաժեշտ
եւ առողջարար ըմպելիքն է ջուրը:
Ո՞վ է մեզ կաթ ու միս տուողը. կո-
վերն ու ոչխարները:

ԱՌԱՅՆԵՐ. — Մէկ գաւաթ ջուր, ով
ուզէ տուր: Պէտք է ուտես որ ապ-
րիս, ոչ թէ ապրիս որ ուտես: Հաց
ու ջուր, կտրիճի կերակուր: Քաղցած
մարդուն հացէն համեղ բան չկայ:

Աղ ու հաց, սիրտը բաց: Կեր հաց ու
պանիր, եւ բանդ գիտցիր: Աղքատն
ունի հաց ու պանիր, գիշերը քունը
չը՛տանիր: Կաթէն բերանն այրել է, մա-
ծունը փչելէն կուտէ: Կուշտը քաղցա-
ծին մանր կբրդէ: Մէկ կովը երկու
տուն կպահէ: Երկու ձմերուկ մէկ ան- ^{թէ}
թի տակ չը՛մեկնիր:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐ. — Ձինջ է, բայց ջուր չէ.
կաշուն է, բայց ձիւթ չէ. սպիտակ է,
բայց ձիւն չէ. եղջերաւորէ կառնեն,
անբան մարդուն կուտան: Ձրի մէջ
կծնանի, կրակով կսնանի, մօրը հետ որ
տեսնուի, նոյն րոպէին կմեռնի: Միա-
կտուր եկեղեցի, որ պատուհան ու դուռ
չունի, ժողովրդով է կարի լի:

23. Ձմերուկ.

Կունտ ու կըր գեղացի,
Հինգ կոպէկի գնեցի.
Պոչն ու գլուխը կտրեցի,
Դանակով փորը բացի,
Տիւիմ տիւիմ ձեղքեցի,
Կանաչ կաշին քերթեցի,
Պաղ արիւնը ծամեցի,
Ոսկորները թապեցի.
Փորս տաւու գարձուցի:

24. Դպրոցի մէջ.

Եղբայրը դպրոցէն տուն դարձաւ:
Փոքր քոյրը հարցուց նորա թէ դպրո-
ցը ինչ կանէք: Եղբայրն ալ տեղնի
տեղը պատմեց նորա ինչ որ դպրոցի

մէջ կանեն: Ուսուցիչը նստած է աթո-
ռի վրայ սեղանի մօտ: Աշակերտները
նստած են նստարաններու վրայ գրա-
սեղաններու առջեւ: Ուսուցչին մօտ
դրուած է մէկ մեծ գրատախտակ: Գրա-
տախտակի վրայ կգրեն կաւիճով: Աշա-
կերտներուն առջեւ դրուած են պնա-
կիտներ: Պնակիտներու վրայ կգրեն
քիսով: Ուսուցիչը կսովորեցնէ, աշա-
կերտները կսովորին: Ուսուցիչը բան
կհարցնէ, աշակերտները պատասխան
կուտան: Աշակերտներէն մէկ քանիսը
կգրեն, մէկ քանիսը կկարդան, մէկ քա-
նիսն ալ կգծագրեն:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐ. — Գլուխս կտրեցին, սր-
տիկս հանեցին, սուր քիթ շնորհեցին,
գինի խմցուցին, լեզուս բացուեցաւ,
արձակ կխօսիմ: Չորս եղբայր մէկ գդա-
կի տակ: Չորքոտանի է, բայց կենդանի
չէ. շատ հիւրասէր է. եկողին գրկէ,
փափուկ բարձ դնէ ու նստեցնէ, հան-
գատացնէ:

25. Մանուկ եւ օձ.

Տղին մէկը օձ մը բռնեց.

Օձաձուկ կարծէր, խաբուեցաւ:

Վախէն սրտին դողը բռնեց,

Երեսին գոյնը պատ դարձաւ:

Օձը նայեցաւ նայեցաւ տղուն.

«Ծօ, ո՛ւմ հետ, ասաց, կուգես խաղալ դուն:

Թէ չխելօքնաս գէթ այսուհետեւ,

Գիտնաս, ի՞նչ խախտիր միշտ այսպէս թէթեւ:

Այս անգամ քեզի կներէ Ատուած.

Բայց ուրիշ ատեն աչքդ աղէկ բաց:

Կատակներ անել թէ կուգես, արա.

Միայն տես տուա՞յ դիմացդ ո՞վ կայ:

26. Բարեսիրտ եղբայր.

Արամ կեցել էր պարտիզին դուռը,
ու կնայէր թէ ինչպէս դրացին ծառե-
րուն վրայէն պտուղները կժողէ: Դրա-
ցին տեսաւ տղին, քովը կանչեց ու
տուեց նորա մէկ մեծ տանձ: Արամ
բերանը տարեց տանձը, որ խաճնէ.
բայց մտածեց մէկ քիչ, ու վազելով
ելաւ տուն գնաց: Իւր քոյրը Մանու-
շակը տունը հիւանդ պառկած էր:
Արամ ներս մտնելով հարցուց մօրը.

«Մանուշակը կարող է տանձ ուտել,
վնաս չէ նորա: — Կարող է վնաս չէ,
պատասխանեց մայրը»:
Արամ թռաւ գնաց քրոջը անկողնին քով, տանձը
նորա տուեց, եւ գոհ սրտով կնայէր
թէ ինչպէս քոյրը մեծ ախորժակով
կուտէր այն համեղ պտուղը:

ԱՌԱՅՆԵՐ. — Հարազատ եղբօր պէս բա-
րեկամ չկայ: Եղբայրական սէրը քարէ
պարիսպներէ լաւ է:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ. — Հօրս մօրս որդին է, բայց
իմ եղբայրս չէ:

27. Սենեակ.

Սենեակը ունի յատակ, առաստաղ
եւ չորս պատ: Երկու պատերը մէկ քիչ
երկայն են, եւ միւս երկու պատերը մէկ
քիչ կարճ: Պատերուն մէջ դռներ ու
պատուհաններ բացուած են. պատու-
հաններէն լոյսը ներս կմտնէ, դռներէն
մարդիկ կմտնեն կելնեն: Սենեկին մէջ

կայ վառարան, մէկ սեղան, մէկ դարաս-
նալ, մէկ պահարան եւ շատ աթոռներ:
Պատէն կախուած է մէկ հայելի: Վա-
ռարանը ձմեռը կվառեն: Սեղանի վրայ
թէյ ~~է~~ կիսմեն, ճաշ եւ ընթրիք կուտեն,
կամ կգրեն ու կկարդան: Դարանակի
մէջ ճերմակեղէնը կպահեն, պահարա-
նի մէջ ալ զգեստները: Ինչո՞ւ համար
են աթոռներն ու հայելին: Սենեակը
մեզ կպահպանէ անձրեւէ, արեւէ,
քամիէ ու ցուրտէ: Դ

ԱՌԱՅՆԵՐ. — Աւելորդ կահ կարասի
պատճառ է շատ վնասի:

Ծուռ հայելիի մէջ բերանը թուշին
վրայ է:

ՀԱՆՆԼՈՒԿ. — Երկու եղբայր միմեանց
երես կնային, երբէք միմեանց չը՛հասնին.

28. Երկու տղայք եւ ընկոյզ.

Երկու փոքրահասակ տղայք գեղին
մօտ մէկ մեծ ծառի տակ ընկոյզ մը
գտան. «Իմն է, ասաց Գեղամ. քանզի

ամենէն առաջ ես տեսայ: — Ոչ, իմն
է, պատասխանեց Միհրան. վասն զի ե՛ս
վազեցի գետնէն վերուցի»:

Ասոր վրայ տղայոց մէջ կռիւ սկսաւ:
Նոյն միջոցին այն տեղէն երիտասարդ-
մը կանցնէր, որ դարձաւ ասաց նոցա.
«Կեցէք ես հաշտեցնեմ ձեզ»: Այս
ասելով երկու տղայոց մէջտեղը մտաւ,
առաւ ընկոյզը, կոտրեց ու ասաց. «Փե-
ճեկներէն մէկը նորան է, որ ամենէն
առաջ տեսաւ ընկոյզը. միւս փեճեկն
ալ նորան է, որ վազեց վերուց: Իսկ
միջուկը ինձ կառնեմ՝ իբրեւ վարձ իմ
կտրած արդար դատաստանիս»:

ՀԱՆՆԼՈՒԿ. — Ինքը հիւթեղ կլորիկ,
բերդով պատած անառիկ, վրան ալ
կանաչ շապիկ:

29. Մեր դասարանը.

Մեր դասարանը մէկ մեծ սենեակ է.
ուստի ունի յատակ, առաստաղ չորս

պատ, եւ դռներ ու պատուհաններ:
Առաստաղը ծեփած է եւ սպիտակա-
ցուցած. յատակը դեղին ներկով ներ-
կած է. պատերուն կապոյտ թուղթ
կպցուած է: Սենեկին մէկ անկիւնը
կլոր վառարան կայ. ուրիշ անկիւն մը
պահարան մը դրուած է՝ մէջը ուսում-
նական պիտոյքը պահելու համար. մէկ
ուրիշ անկիւն ալ դրուած է գրատախ-
տակը: Դասարանին մէջտեղերը նստա-
րաններ կան՝ աշակերտներուն նստելու
համար. նստարաններուն առջեւը դրու-
ած է սեղան եւ աթոռ վարժապետի
համար:

30. Ոսկի հաւկիթ.

Մէկ ծերուկ ու մէկ պառաւ
Ունէին մէկ ճերմակ հաւ:
Հաւը հաւկիթ մը ածեց,
Բայց հասարակ հաւկիթ չէր,
Հապա ոսկի հաւկիթ էր:
Ծերուկը զարկաւ զարկաւ,
Կոտրել չկարողացաւ.
Մուկ մը վազեց, պոչը շարժեց,
Հաւկիթն ընկաւ ու կոտրեցաւ:

Փռչի դարձաւ ու փճացաւ:

Ծերն ու պառաւը կուլային.

Այն ժամանակ հաւը կանչեց.

«Մի լար, ծերուկ, մի լար, պառաւ.

Ես ձեզ կածեմ ուրիշ հաւկիթ,

Ոչ թէ ոսկի, այլ հասարակ»:

31. Տուն.

Քոյրը կհարցնէ եղբօրը, թէ ո՛րտեղ
աւելի լաւ է, տոնը թէ դպրոցը: Եղ-
բայրը կպատասխանէ. «Դպրոցն ալ
գէշ չէ, բայց տունը ի հարկէ աւելի
լաւ է: Տունը կան հայրս ու մայրս, եղ-
բայրներս ու քոյրերս: Հայրս կաշխատի,
մայրս կերակուր կպատրաստէ, աղախի-
նը լուացք կանէ, իսկ տղաքը կսովորին
կամ կխաղան: Տունը ամեն բան ինձ
ծանօթ է, սեղաններն ալ, աթոռներն
ալ, պահարաններն ալ: Տունը ամեն
սենեակներու մէջ կվազվաւտեմ. կմտնեմ
հօրս գրասենեակն ալ, մօրս ննջարանն
ալ, դահլիճն ալ, հիւրատունն ալ, խո-
հանոցն ալ՝ ուր ճաշէն սուաջ սոյնքան
անուշ հոտեր կփչեն, մառանն ալ՝ ուր

դարակներու վրայ անքան լաւ լաւ բա-
ներ կան: Տունը առաւօտները կնախա-
ճաշենք, կէսօրին կճաշենք, երեկոյին
կընթրենք, եւ գիշերները հանգիստ
քուն կըլլանք մեր անկողիններուն մէջ:

32. Կապիկ եւ ալնոց.

Կապիկն մէկը ծերացել էր,

Աչքին զօրքն ալ պակսել էր.

Բայց մարդոցմէ լսել էր,

Թէ այն չարն ալ ունի ճար.

Ճարն է ալնոց գնել աչքին անպատճառ:

Կերթայ իրեն ալնոց կառնէ հինգ վեց հատ,

Այս կողմ այն կողմ կգարձնէ յուսահատ:

Մէկ մը կառնէ գլխին վրայ կգնէ,

Անկից կիջնէ պոչին վրայ կանցընէ,

Կհոտոտէ ու կլցէ ապակին.

Ակնոցէն շահ մը չըտեսնել իր աչքին.

«Գետինն անցնի, կասէ յանկարծ զայրագին.

Իենթ է, սլ որ հաւտայ մարդոց ասածին:

Ահա ինչ որ գովեստ տուին ալնոցի,

Սուտ է եղել ես ալ խենթ որ հաւտացի:

Այս կասէ կապիկն ու ցաւով սրտի

Այնպէս կգարնէ ալնոցը քարի,

Որ ցրելս ցրելս իսկոյն կտարտի:

33. Կատուն.

Կատուն ունի գեղեցիկ կապուղ մուգ
(եւ երկայն ընչացք: Ագին թաւամազ

է ու կախ ընկած: Թաթերուն վրայ
ունի սուր սուր ճիրաններ: Կրակարանի
մօտ պառկած կտաքնայ: Կատուն կմու-
մուայ ու կմլաւէ: Կատուն մուկ կբռնէ
ու կուտէ. բայց երբեմն թռչուններ ալ
կբռնէ կսպաննէ. այդ լաւ չէ արածը:
Կատուն շատ գող է. քանի քանի ան-
գամ մսի կտորներ, թէ եփած եւ թէ
հում, կգողնայ ու կուտէ. այդ ալ լաւ
բան չէ արածը: Բայց ինքնիրեն շատ
մաքուր կպահէ. նա մաքրասէր է:

34. Ընծայ ի սրտէ.

Նուարդ տիկինը հիւանդ էր, այնպէս
որ տնէն դուրս ելնելու կարողութիւն
չունէր: Մէկ օր նա քովը կանչեց իր
վեց տարեկան աղին, ու ասաց նորա.
«Վաղարշ, այսօր մեծ մօրդ տօնն է.
պէտք է երթաս շնորհաւորես նորա
տօնախմբութիւնը, եւ մէկ բանով ուրա-
խացնես նորա: Առ այս խնձորով լի
զամբիւղը ու տար նորա: Այս խնձորն

ալ առ, դու կուտես»: Այս ասելով Նու-
արդ տիկինը մեծ ու գեղեցիկ խնձոր
մը տուեց տղին: *Այսպիսով խնձորը*

Վաղարշ իր խնձորը գրպանը դրեց,
առաւ զամբիւղը ու գնաց մեծ մօրը
տունը, ներս մտաւ ու առաց. «Մեծ
օրդ շնորհաւոր, սիրելի մեծ մայր»: Եւ
զամբիւղը տալով աւելցուց. «Այս խնձոր-
ներս մայրս ընծայ ուղարկեց քեզ»:
Յետոյ կամացուկ իր խնձորը գրպանէն
հանելով, ցած ձայնով ասաց. «Այս ալ
Վաղարշէն քեզ ընծայ»:

35. Քաղցրասէր աղջիկը.

Վարդանուշին մայրը մէկ առաւօտ
չափ կպատրաստէր. «Վարդանուշ, ասաց
նա աղջկանը. առ մառանին բանալին
ու գնա ինձ մէկ լիմոն բեր»: Վարդա-
նուշը քաղցր բաներ ուտել շատ կսի-
րէր. ուստի մառանին դուռը բացած ու-
ժը, սկսաւ քաղցրեղէններ փնտռել:
Մէկ դարակի վրայ տեսաւ նա իրեն

ծանօթ մեղրի փարչը. արաւ չարաւ,
հասաւ փարչին, մատը մէջը երկնցուց,
որ մեղր առնէ: Բայց յանկարծ մէկ
բան մը մատը կամտեց ու ցաւցուց: Աղ-
ջիկը վայ կանչելով ձեռքը ետքաշեց,
եւ ինչ տեսնէ աղէկ. խեչափաֆ մը
մատէն կախուել է, եւ այնպէս ամուր
սեղմել է ունեւիթներովը, որ Վարդա-
նուշը չկարողացաւ ազատուիլ նորաձէ:
Մեծ եղաւ մօրը զարմանքը, տեսնելով
որ աղջիկը լիմոնի տեղ, լալով ու ճչե-
լով խեչափար մը կբերէ իրեն:

ԱՌԱՅ. — Փարչը ջրի ճամբան կկտորի:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ. — Իաղնիքը սեւ կմոնէ, բաղ-
նիքէն կարմիր կելնէ:

36. Աքաղաղ.

Աքաղաղը հպարտ հպարտ կբալէ բա-
կին մէջ: Գլխին վրան կարմիր կատար
ունի. կտուցին տակն ալ կարմիր մօրուք:
Փետուրները գեղեցիկ են ու գոյնզգոյն:
Ագին երկայն է եւ մանգաղի ձեւով

Ծռած: Ոտքերուն վրայ ունի մէկմէկ
երկայն բիտ: Երբ աքաղաղը մէկ հա-
տիկ կգտնէ, կկանչէ իր հաւերը եւ
նոցա կուտայ ուտելու: Հաւերը շատ
անգամ կնային իրարու բերանէն խել
հատիկը. բայց աքաղաղը անկարգու-
թիւն չսիրէ. իսկոյն հաւերու մէջ խաղա-
ղութիւն կձգէ. մէկին բուբուլիկէն
կքաշէ, մէկալին թեւէն, հատիկը ինքը
կուտէ, բարձր տեղ մը կենէ կկանգնի,
թեւերը կթօթափէ, եւ բոլոր ուժովը
կկանչէ «Քուքուրիկո»:

ՀԱՆՅԼՈՒԿ. — Թագաւոր չէ, գլուխը
թագ կկրէ. ձիաւոր չէ, ոտքին խթան
կկրէ. պահապան չէ, կանուխ կզարթեցնէ:

37. Խաղացող շները.

Արշակ անունով տղան պատուհանը
կեցած փողոցը կնայէր, ուր արեւու
մէջ շնթռիկ կտաքնար մեծ ահագին
շուն մը: Այն կողմէն փոքրիկ շունին
մէկը վազեց եկաւ քովը հաջելէն, ասամ-

ներովը նորա խոշոր թաթերէն բռ-
նեց, յետոյ դունչէն քաշեց, եւ խելքո-
վը շատ նեղութիւն կուտար մեծ շու-
նին: «Կեցիր, ասաց Արշակ, նա այժմ
քեզ կցուցնէ, լաւ մը կխրատէ քեզ»:
Նոյն միջոցին շնիկը խաղալէն չըդադ-
րեր. իսկ մեծ շունը շատ անուշու-
թեամբ վրան կնայէր:

Արշակին հայրը դարձաւ ասաց տղին.
«Կտեսնե՞ս. մեծ շունը քեզնէ որչափ
աւելի բարեսիրտ է: Երբ քո փոքրիկ
եղբայրներդ ու քոյրերդ քեզ հետ
խաղալ կսկսին, խաղին վերջը այն կըլ-
լայ, որ դու նոցա կծեծես, եւ կամ
ուրիշ գէշութիւն մը կանես նոցա: Իսկ
շունը, շուն ըլլալովը, գիտէ որ մեծը
եւ ուժովը պէտք չէ գէշութիւն անէ
փոքրներուն եւ տկարներուն:

38. Բռնուած Թռչիկը.

Տղաք.

Հա թռչնիկ մը բռնեցինք,
եկաւ ընկաւ ցանցին մէջ.

Մի չարչարեր ինքդ քեզ,
Թռչնիկ, ալ չըթողունք քեզ:
Թռչնիկ.

Ա՛հ ինձնէ թնչ օգուտ ձեզ,
Ով անմեղուկ մանկիկներ.
Թողէք թռչիմ երթամ ես,
Քակեցէք այս չուաններ:

Տղաք.

Ոչ, չըթողունք քեզ, թռչնիկ.
Մեր քովիկը որ կենաս,
Շաքար կուտես անուշիկ,
Ձայ, պաքսիմատ կունենաս:
Թռչնիկ.

Ա՛հ ես շաքար չըսիրեմ,
Ձայը խմած բանս չէ.
Դաշտին մէջ ճանճ որ բռնեմ,
Հունտ որ քաղեմ, հերիք է:

Տղաք.

Ձմեռն այնտեղ կտառիս,
Կմնաս չոր ծառին մէջ.
Մեր քովիկը լաւ կապրիս
Գոյնզգոյն վանդակի մէջ:
Թռչնիկ.

Մի վախենաք. ձմեռներն
Ես տաք տեղեր կթռչիմ.
Գերութեան մէջ լոյս տեղերն
Ինձ բանտ են, ինչպէս հանջգիմ:

Տղաք.

Ա՛խ թռչունիկ, գիտնայիր,
Ի՛նչպէս պիտի սիրենք քեզ.
Ի՛նչպէս միշտ: ամեն րոպէ,
Պիտիւզգողներն եղբօր պէս:

Թռչնիկ.

Կհաւատամ, մանկիկներ.
Բայց վնաս է ինձ սէրն այն.
Գիտեմ որ այս իմ աչքեր
Շուտ կփակուին կմնան:
Տղաք.

Իրաւ է, թռչնիկ, իրաւ.
Ձըդ-իմանաս գերութեան:
Ուրեմն երթաս բարեաւ.
Վայելէ յազատութեան:

39. Հաւ.

Հաւը աքաղաղէն փոքր է. նորա պէս
փայլուն թեւեր, ծռած ագի ու բիտեր
չունի. բայց հաւկիթ կածէ: Հաւկիթ
ածածին կկուկուայ եւ իմաց կուտայ
տանտիկնով: Հաւը աքաղաղէն շատ
աւելի օգտակար է: Ածած հաւկիթ-
ներուն վրայ թուխս կնստի եւ ձագեր
կհանէ: Նա լաւ մայր ալ է. երբոր
որդեր ու հունտեր կգտնէ, գրգալով
կկանչէ իր ձագերուն, եւ նոցա կուտայ
ուտելու: Թեւերուն տակը կպահպանէ
նա իր ձագերուն նաեւ անձրեւէ եւ գի-
շատող թռչուններէ:

ԱՌԱՏՆԵՐ. — Գիրացած հաւը ձու չածէ:
Լաւ է այսօրուան հաւի ձագը, քան
թէ վաղուան գէր սագը:

40. Խոզկաղին եւ դդում:

✕ Գեղացին կաղնի ծառին տակը պառ-
կեցաւ հանգստանալու: Վեր նայեցաւ,
ինչ տեսնէ. կաղնիին վրան հազարնե-
րով բալուտներ: Գեղացին մտածեց ու
ասաց. «Ի՞նչ զարմանալի բան. այսպիսի
բարձրաբեք ծառի վրայ այդպիսի
մանր մանր պտուղներ կբուսնին. իսկ
դդումը, որ մարդու գլխէն ալ մեծ
կըլլայ, բարակ ծղօտի վրայ կբուսնի:
Եթէ ես կարենայի ծառ ստեղծել, այն
ժամանակ իմ կաղնիիս վրայ դդում
կբուսնէր եւ ոչ թէ խոզկաղին»:

Յանկարծ քամի ելաւ. բալուտներն
սկսան ծառէն վար թափիլ, եւ մէկ
հատը գնաց ընկաւ շիտակ գեղացիին
երեսին վրայ. եւ այնպէս ուժով զար-
կեց քիթին, որ արիւնը աղբիւրի պէս

դուրս ժայթքեց: «Հէհէ, ասաց գեղա-
ցին. ինչ կըլլար իմ բանս, եթէ կաղ-
նիին վրայէն դդումներ թափէին վրաս:
Այժմ կտեսնեմ, որ Աստուած ամեն
բան իմաստով թեամբ ստեղծել է»:

ԱՌԱՏ. — Հարիւր տարի որ փայրիս,
հարիւր տարի սովորիս, դարձեալ տգէտ
կմեռնիս:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ. — Ոտքերը բարակ, աղիքը
դատարկ, գլուխն աշտարակ:

41. Աղանի եւ մեղու.

Մեղուն ջուրն ընկաւ ու քիչ մնաց
պիտի խղդուէր: Մէկ քիչ հեռու ծառի
վրայ աղանի մը նստած էր: Սա տես-
նելով որ մեղուն կխղդուի, խոշոր տե-
րեւ մը փրցուց ձգեց ջրին երեսը:
Մեղուն մագլցելով ելաւ տերեւին վրան:
Քամին փչեց տերեւը գէպի ցամաք.
մեղուն դուրս ելաւ, արեւի մէջ թեւերը
չորցուց, եւ թռաւ գնաց իր փեթակը:

Մէկ քանի օրէն նոյն աղանին ծա-

ուի վրայ թառած, անհոգութեամբ
քուն կըլլար: Նոյն միջոցին որսորդ մը
սպորդեցաւ հրացանը ձեռքը, եւ թու-
փի մը ետեւէն աղաւնիին նշան կառ-
նէր: Բայց նոյն ըոպէին որ հրացանը
պիտի արձակէր, ձեռքը ցնցուեցաւ
սաստիկ ցաւէն: Գնտակը աղաւնիին
քովէն անցաւ, եւ նորա վնաս չտուեց:
Մեղուն էր, որ նոյն միջոցին որսորդին
ձեռքը խայթեց:

ԱՌԱՅՆԵՐ, — Ձեռքերն իրար կլուանան,
եւ երկուսն ալ մաքուր կըլլան: Մե-
ղուն դառն ծաղկէն ալ անուշ մեղր
կքաղէ: Առանց խայթոցի մեղու չկայ:

42. Դեղձանիկ եւ աղաւնեակ.

Դեղձանիկին մէկը յանկարծ,

Ինչպէս եղաւ, չգիտեմ,

Թակարթի մէջ բռնուեցաւ,

Ինչ անելը չգիտէր:

Վեր կցաւքէր սգորմելին.

Վար կնետուէր յուսահատ.

Ծակ մը չկար, որ գուրս ելնէ,

Կզարնուէր պատէ պատ:

Հոն միամիտ աղաւնիի

Սնիորձ ազատ ձագ մը կար.

Տեսնելու բան էր ինչ կերպով

Միւսին վրան կնետար:

Ամօթ, ասաց, թռչունիկ,

Ամօթ քեզի, դեղձանիկ.

Ի՞նչ ասիր ու ցորեկ ատեն

Թակարթն ընկար կուրի պէս:

Ես հաւատա որ ոչ երբէք

Կխաբուէի քեզի պէս:

Դեռ մեծախօս աղաւնեկին

Բերանն էր սուտ պարծանքը,

Ոտիկներովը ցանցն ընկաւ

Յանկարծ, տես դու փորձանքը:

Եւ օ՛խ եղաւ, կըճ եղաւ.

Թող չխնտար այն միամիտ աղաւնին
Ուրիշներուն գլխին եկած փորձանքին:

43. Պայտ.

Գեղացի մը իր վարդան անունով
փոքր տղին հետ գեղէն քաղաք կերթար:
«Նայէ՛, կասէ հայրը տղին. ճանապար-
հին վրայ պայտ մը կայ. գնա առ ու
գրպանդ գիր: — Իհ, հայր, կպատառ-
խանէ վարդան, այնպէս չնչին բանի
համար կարժէ որ գետին ծռիմ»:

Հայրը առանց մէկ բան ասելու կեր-
թայ կառնէ պայտը ու գրպանը կդնէ:

Ճանապարհին կծախէ պայտը պայտարի մը մէկ քանի դրամի, եւ այն ստակով կեռաս կգնէ:

Անկից կեննեն առաջ կերթան: Ամառուան արեւը կարծես թէ կրակ կթափէր երկնքէն: Ճանապարհին մտերը ընդարձակ տեղ մը ոչ տուն կերէէր, ոչ ծառ եւ ոչ աղբիւր, որ կարենային մէկ քիչ զովանալ: Վարդանը ծարաւէն կպապակէր, եւ շատ դժուարութեամբ կքալէր հօրը ետեւէն:

Հայրը դիտմամբ կեռաս մը վար կձգէ. վարդան խկոյն վրան կվազէ եւ գետնէն վերցնելն ու բերանը ձգելը մէկ կանէ: Անով բերանը մէկ քիչ կզովանայ: Մէկ քանի քայլ առաջ որ կերթան, հայրը ուրիշ կեռաս մը վար կձգէ. վարդանը նոյնպէս կվերցնէ ու բերանը կտանի: Այս կերպով վարդան մէկիկ մէկիկ բոլոր կեռասները կվերցնէ հետզհետէ:

Երբոր վերջին կեռասը կվերցնէ ու կուտէ, հայրը կդառնայ նորա ու ծիծաղելով կասէ. «Տես՜ր. եթէ դու մէկ անգամ միայն գետին ծռէիր ու պայտը վերցնէիր, այժմ հարկ չլիւար քեզ այնքան անգամ խոնարհիլ կեռասներուն համար»:

ԱՌԱՅՆԵՐ. — Երկաթը տաք տաք կծեծեն: Ապրիլ կայ երկաթ է, ապրիլ կայ արծաթ է: Երկաթով ոսկի ալ ձեռք կբերուի: Այսօրուան գործը վաղուան մի ձգեր: Աշխատէ լուր օրերուն, համը կառնես տօն օրերուն: Ես աղա, դուն աղա. այս ցորենը ո՞վ կաղայ: Կաթիլ կաթիլ ծով կդառնայ, հատիկ հատիկ դէզ կդառնայ: Կամայ կամայ չիլ չիլ. հէ Դանուայ ի՞նչ Դանուայ:

44. Անցորդք եւ շունք.

Երկու հոգի իրիկուան
Տեղ մը ելել կերթային
Ու հարկաւոր բանի վրայ
Կխօսէին մէջերնին:
Մէկ մ' ալ յանկարծ հան արաւ

Տան մը դրանը տակէն
Խոշոր շուն մը դուրս ցատեց,
Վրայ վազեց հաջեւէն:

Միւսն անդիէն ձայն ձգեց,
Ետեւէն մէկն ալ եկաւ:

Որն ալ փողոցն էր պառկած
Իսկոյն տեղէն վեր թռաւ:

Վարձապէս մէկ րոպէէն
Այնքան շուն դուրս թափեցաւ
Մանր ու խոշոր, որ շնով
Բոլոր ճամբան լցունցաւ:

Մարդոց մէկին սիրտն ելաւ,
Դարձաւ դէպ այն շներուն,
Վար ծռեցաւ, որ առնէ
Քար մը նետէ գլուխներուն:

«Թող տուր, եղբայր, բան չունիս,
Ասաց նորա ընկերը:

Մեղք չէ ձեռքիդ, որ քարով
Վարես դուն այդ լիրբերը:

Շուն ասածդ իրատեւուն
Ամենէն լաւ հնարքը

Նորա երես չտալն է:

Զգիտես շան բարքն ու վարքը»:

Իրաւ, հազիւ տասը քայլ

Մարդիկն առաջ գնացին,

Շներն իրար նայելով

Չայներին ալ կտրեցին:

45. Զաղացական եւ էշ:

Զաղացական մը իր որդուն հետ մո-
տակայ քաղաքը կերթար ինչ ասես

բաներ գնելու. եւ որպէս զի ի դարձին
ինքը չբեռնաւորուի գնած բաներովը,
էշն ալ հետը առել էր: Զաղացականն
ու որդին ոտքով կերթային, էշն ալ
երասանակէն բռնած հետերը կտանէին: //

Ճանապարհին սաստիկ ցեխ էր: Ան-
ցորդ մը կելնէ նոցա առջեւը ու կասէ.
«Շիտակն ասեմ, ես եթէ քո տեղդ ըլ-
լայի, կօշիկներս ^{էն յայտ} ~~չգտնէի~~ այսպիսի ճա-
նապարհով, երբոր էշս պարապ պարապ
կերթայ»: — Շիտակ է ասածը, կասէ Զա-
ղացականը մտքէն, կհեծնէ էշի վրայ,
եւ այնպէս կշարունակէ ճանապարհը:
Իսկ որդին ետեւէն կերթար ոտքով:

Ուրիշ անցորդ մը դիմացները կելնէ
ու կասէ. «Ամթ չէ քեզ, դու հանգիստ
հանգիստ նստել ես էշի վրայ, իսկ
խեղճ տղան ետեւէդ հասնելու կարո-
ղութիւն չունի: — Իրաւ է, կասէ Զա-
ղացականը, որդիս յոգնել է»: Ինքը էշէն
վար կիջնէ ու որդուն կնստեցնէ:

Հազիւ հարիւր քայլ առաջ գնացել էին, երրորդ անցորդ մը կկանչէ. «Այսպէս ալ անխելք մարդ. միթէ չէ կարող որդուն հետ մէկտեղ նստիլ էշին վրան. բայց ոչ, ցետի մէջ թաթախիլ կողէ սիրտը: — Այդ ալ իրաւ է, կասէ ջաղացպանը մտքէն. այս առաջին անգամը պիտի չլլայ էշիս այնչափ ծանրութիւն տարածը»: Այս կասէ ու կենէ տղին քովը կնստի:

Քաղաքին դռնէն ներս մտածներուն պէս, ամեն կողմէն ժողովուրդը չորս կողմերը կդիզուին ու կկանչեն. «Այսպէս ալ անխելք մարդիկ. իրենք հանգիստ հանդարտ նստել են, եւ հոգերն ալ չէ, որ խեղճ կենդանին հազիւ ոտքերը կվերցնէ»:

Այս խօսքերուն ետեւէն հայհոյանքներ ու բարձրաձայն ծիծաղներ կլսուէին: «Ո՛հ, Տէր Աստուած, կկանչէ ջաղացպանը էշին վրայէն վար ցատքելով:

այն միայն մնացել է. որ ես էշը ջալակս առնեմ ու տանիմ: Երթամ ծախեմ էշս»: Այս կասէ ու կերթայ կծախէ էշը:

16. Թաթուլին գալաճօշը.

«Հոգիդ սիրես, կնքահար,
Անուշ արա, հրամէ կեր:
— Խիստ շատ կերայ, սանահար,
Մինչեւ այժմոցս է հասել:
— Հոգ չէ, պնակ մ'ալ հրամէ,
Ընդհուպ տալու չէ: //
— Բայց, սանահար, գիացածս,
Երեք պնակ է կերածս:
— Թող մարդ, համբել ինչ պէտք է.
Բանն ախորժիկ վրան է:
— Կեր կերածիդ չափ, անուշ.
Թող կասեն գալաճօշ: //
Եղն երեսին կծփայ.
Տես, սաթի պէս կցոլայ:
Կեր, կնքահար, մի քաշուիր.
Այսպիսիքան միշտ չըգտնուիր:
Սա սոխը կեր. սա միսն ալ.
Մէկ կտոր ալ մէկ դգալ:
Օրհնեալ է ձեռքն եփողին,
Ապրած կենայ տանտիկին»:
Այս կերպերով Թաթուլը
Խեչօ աղբօր յարգինք կանէր.
Աչք բանալու ատեն չէր տար,
Երկու խօսքին մէկն էր կեր:

Խեչոն վաղուց արիւն քրտինք էր մտել,
Բայց ինչ անէր. պէտք էր պնակ մ'ալ ուտէր:
Բոլոր ուժը մէկ արաւ,
Ետքի պնակն ալ կերաւ:
«Ապրիս», կանչեց Թաթուլը. աչքդ սիրեմ.
Ես բարեկամս ահա այսպէս կսիրեմ:
Իսկ կոտորուող նազելին
Է իմ առջի ատելին.
Մէկ պնակ մ'ալ, կնքահարս:
Խեղճ Խեչօ աղբար
Այս որ լսեց, ինչ անելը չգիտցաւ.
Գլխին ու գօտին առնել փախչիլը մէկ արաւ,
Շունչը հազիւ տունն առաւ.
Իսկ Թաթուլին տունը ~~առաւ~~ ^{մէկ մ'ալ} չգրաւ:

Աղօթք.

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն
Սրբոյ. ամէն:

Օրհնեալ համագոյ եւ միասնական
անբաժանելի սուրբ Երրորդութիւն,
Հայր եւ Որդի եւ Հոգի Սուրբ, այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Աղօթք տէրունական.

Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի
անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո.

եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ
յերկրի: Ձհաց մեր հանապազորդ տուր
մեզ այսօր. եւ թող մեզ զպարտիս մեր,
որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտա-
պանաց: Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձու-
թիւն. այլ փրկեա զմեզ ի չարէ: Ձի
քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ
փառք յաւիտեանս. ամէն:

Երեքսրբեան փառաբանութիւն.

Սուրբ Աստուած, սուրբ եւ հզօր,
սուրբ եւ անմահ, որ խաչեցար վասն
մեր, ողորմեա մեզ: (Երեք անգամ):

Մաղթանք առ սուրբ Աստուածածինն.

Անկանիմք առաջի քո, Աստուածա-
ծին, եւ աղաչեմք զանարատ զկոյսդ,
բարեխօսեա վասն անձանց մերոց. եւ
աղաչեա զմիածին Որդիդ փրկել զմեզ
ի փորձութենէ եւ յամենայն վտան-
գից մերոց:

Փառաւորեալ եւ օրհնեալ միշտ սուրբ
կոյս Աստուածածին Մարիամ, մայր
Քրիստոսի, մատո զաղաչանս մեր Որդ-
ւոյ քո եւ Աստուծոյ մերոյ:

Աղօթք առ Հայրն ամենակալ.

Ընկալ, Տէր, զաղաչանս մեր բարե-
խօսութեամբ սուրբ Աստուածածնի
անարատ ծնողի միածնի Որդւոյ քո, եւ
որոց այսօր է յիշատակ: Լուր մեզ, Տէր,
եւ ողորմեա. ներեա, քաւեա, եւ թող
զմեզս մեր: Արժանաւորեա գործութեամբ
փառաւորել զքեզ ընդ Որդւոյ եւ ընդ
Սրբոյ Հոգւոյդ. այժմ եւ միշտ եւ յա-
ւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Աղօթք եկեղեցւոյ.

Ի մէջ տաճարիս եւ առաջի աստուած-
ընկալ եւ պայծառացեալ սուրբ նշա-
նացս եւ սուրբ տեղւոյս խոնարհեալ
երկիւղիւ երկիր պագանեմք: Զսուրբ եւ
զհրաշալի եւ զյաղթող տէրութիւնդ
քո օրհնեմք եւ փառաւորեմք. եւ քեզ

մատուցանեմք զօրհնութիւն եւ զփառս
ընդ Հօր եւ ընդ Սրբոյ Հոգւոյդ. այժմ
եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից.
ամէն:

Աղօթք խաչի.

Առաջի պատուական ամենայաղթ խա-
չի քո անկանիւմք երկրպագելով, եւ
խնդրեմք զթողութիւն յանցանաց մե-
րոց. քանզի սովաւ բարձեր զդատապար-
տութիւն ազգի մարդկան: Եւ այժմ
վասն սրբոյ աստուածային քո նշանի
շնորհեա զերկնային զխաղաղութիւնդ
ամենայն աշխարհի:

Աղօթք առաւօտու.

Ամենակալ Աստուած, որ ծագեցեր
զլոյս առաւօտու յարարածս քո, ծագեա
եւ այժմ զառատ ողորմութիւն քո ի
վերայ փառաբանչացս անուանդ քո
սրբոյ:

Լուսովդ քով, Քրիստոս, ամենեքեան
լուսաւորեցաք, եւ ի սուրբ Խաչ քո,
Փրկիչ, հաւատացեալքս ապաւինեցաք:
Լուր մեզ, Աստուած Փրկիչ մեր, սուր
մեզ զխաղաղութիւն քո, եւ արա առ
մեզ զողորմութիւն քո, մարդասէր Տէր:

Փառք ստեղծողիս, որ քուն անուշիկ
Տուեց իմ աչքիս, զարթեցուց այժմիկ:
Պայծառ արեւը ծագեցաւ վրաս.
Քաղցրիկ բարեւը կուտայ ինձ մամաս:
Հայրիկս համբուրիւ կառնէ ինձ գէրկը,
Ինչպէս որ հովիւ գգուէ գառնիկը:
Աստուած իմ եւ Տէր, մինչեւ այս կէտին
Ի՞նչ ես պատրաստել իմ ամեն բարին:
Տուր որ անմեղուկ մնամ մշտակոյն,
Ամենուն սիրուն, քեզ հաճոյական:

Աղօթք յառաջ քան զղասառութիւն.

Ամենակալ Տէր, առաքեա ի մեզ
զշնորհս հոգւոյդ Սրբոյ, զի պարգե-
ւեսցէ մեզ միտս եւ իմաստութիւն, եւ
կազդուրեացէ զզօրութիւն հոգւոյ մե-
րոց: Որպէս զի ըստ արժանւոյն ընդու-
նելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս, զար-

գասցուք քեզ Ստեղծողիդ մերում ի
փառս, ի մխիթարութիւն ծնողաց մե-
րոց, եւ յօգուտ Եկեղեցւոյ սրբոյ:

Աղօթք յետ զասառութեան.

Գոհանամք դքէն, Տէր Աստուած մեր,
որ արժանի արարեր զմեզ շնորհաց
քոց յունկնդրութիւն ուսմանց: Օրհնեա
զծնողս մեր եւ զուսուցիչս, որք առաջ-
նորդեն մեզ ի գիտութիւն ճշմարտու-
թեան. եւ տուր մեզ կարողութիւն
զարգանալոյ յուսմունս օգտակարս:

Աղօթք յառաջ քան զԳալ.

Աչք ամենեցուն ի քեզ յուսան, Տէր,
եւ դու տաս կերակուր նոցա ի ժամու:
Աղաչեմք զքեզ, պարգեւեա մեզ կերա-
կուր ուրախութեան, եւ լցո զսիրտս մեր
ի լիութենէ արարածոց քոց:

Աղօթք յետ Գալոյ.

Կերակրիչ եւ ուրախարար Տէր,
փառք քեզ, լցուցանող Քրիստոս գոհա-

նամք զքէն, որ կերակրեցեր զմեզ քաղ-
ցրութեամբ կամօք քովք: Լցո ուրախու-
թեամբ եւ բերկրութեամբ զսիրտս մեր:

Աղօթք երեկոյին.

Տէր Աստուած մեր, դու պահեա
զմեզ խաղաղութեամբ ի գիշերիս յայս-
միկ եւ յամենայն ժամանակի: Ընդ
սուրբ երկիւղ քո բեւեռեալ պահեա
զմիտս եւ զխորհուրդս մեր, որպէս զի
յամենայն ժամ քեւ պահպանեալ լիցուք
յորոգայթից թշնամւոյն, եւ քեզ հան-
ցուք զօրհնութիւն եւ զփառս Հօր եւ
Որդւոյ եւ Հոգւոյդ Սրբոյ այժմ եւ միշտ
եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Տէր Աստուած իմ, Տէր բարեբար,
Դու պահպանէ ինձ այս գիշեր.

Տուր հօրս մօրս կեանք երկար,

Հանգստութիւն ու լաւ օրեր:

Քո սուրբ հրեշտակդ մեր քովէն

Ձհեռանայ ամենեւին,

Որ պահէ մեզ փորձանքներէ,

Զարթեցնէ զուարթագին:

Աղօթք վասն Թագաւորին մերոյ.

Տէր Աստուած մեր, կեցո զԱմենա-
բարեպաշտ Թագաւորն մեր եւ զԿայսրն
ամենայն Ռուսաց զԱլեքսանդր Ալեք-
սանդրովիչ, զօրացոյ զնա, օգնեա զա-
ւակաց եւ զօրաց նորա, պահելով զա-
մենեօին ի խաղաղութեան:

Թագաւոր փառաց Աստուած, Հոգիդ
կենդանարար, ի շնորհաբաշխ աւուր
մեծի ծննդեան Մարիամու դստեր Դաւ-
թի Թագաւորի, նորոգեա զկենդանու-
թիւն մերոյ Թագաւորին. զի օրհնեա-
ցուք զքեզ, Տէր, այժմ եւ յաւիտեան:

Աղօթք վասն Հայրապետին մերոյ.

Աղբիւր կենաց եւ փրկութեան մե-
րոյ, Հոգի Հօր եւ Որդւոյ, ի յարմա-
տոյն Յեսսեայ բղխման գաւազանի հա-
սեալ ժամու, շնորհազարդ պայծառացոյ
զգաւազան իշխանութեան մերոյ Հայ-
րապետին. զի օրհնեացուք զքեզ, Տէր,
այժմ եւ յաւիտեան:

Աղօթք տղայոց.

Հայր մեր երկնաւոր, Հայր Հասարակաց,
Ինձ ալ ամեն օր բարիքդ կուտաս.
Կեանք, լոյս, կերակուր, Հայր ու քաղցրիկ մայր,
Մեծ ու փոքրիկ քոյր, անուշիկ եղբայր.
Իսկ ես ինչ ունիմ, որ ինչ տամ քեզի.
Առջեւդ ընկնիմ, կենամ աղօթքի:
Շնորհքդ առւր ինձի, որ իմ ծնողաց
Լինիմ սիրելի, քեզ հաճոյ, Աստուած:

Հանգանակ հաւատոյ.

Հաւատամք ի մի Աստուած ի Հայրն
ամենակալ յարարիչն երկնի եւ երկրի,
երեւելեաց եւ աներեւութից: Եւ ի մի
Տէր Յիսուս Քրիստոս Որդին Աստու-
ծոյ ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ, միածին՝
այսինքն յէութենէ Հօր: Աստուած յԱս-
տուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ
յԱստուծոյ ճշմարտէ՝ ծնունդ
եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութե-
նէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յեր-
կինս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ
աներեւոյթք: Որ յաղագս մեր մարդ-
կան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ

ի յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ,
ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ սրբ-
բոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով
էաւ զմարմին, զհոգի եւ զմիտ, եւ զա-
մենայն ուր ինչ է ի մարդ, ճշմարտա-
պէս եւ ոչ կարծեօք: Չարչարեալ, խա-
չեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարու-
ցեալ, ելեալ ի յերկինս նովին մար-
մնովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է
նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր ի դա-
տել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որոյ
թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:
Հաւատամք եւ ի Սուրբ Հոգին
յանեղն եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ
յօրէնս եւ ի մարգարէս եւ յաւետա-
րանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց
զառաքեալն եւ բնակեցաւ ի սուրբսն:
Հաւատամք եւ ի մի միայն ընդհանրա-
կան եւ յառաքելական Եկեղեցի, ի մի
մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քա-
ւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց: Ի
յարութիւնն մեռելոց, ի դատաստանն

յաւիտենից հոգւոց եւ մարմնոց, յար-
քայութիւնն երկնից եւ ի կեանսն յա-
ւիտենականս:

Տասն պատուիրանք.

1. Ես եմ Տէր Աստուած քո. մի
եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն:
2. Մի արասցես դու քեզ կուռս:
3. Մի առնուցուս զանուն Աստու-
ծոյ քո ի վերայ սնոտեաց:
4. Յիշեա սրբել զօր շաբաթու:
5. Պատուեա զհայր քո եւ զմայր,
զի բարի լինիցի քեզ եւ երկայնակեաց
լիցիս ի վերայ երկրի:
6. Մի սպանաներ:
7. Մի շնար:
8. Մի գողանար:
9. Մի սուտ վկայեր զընկերէ
քումսէ:
10. Մի ցանկանար տան ընկերիքո,
եւ մի ամենայնի քո ընկերիքո իցէ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0241524

8074

